РЕАЛІЗАЦІЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

IMPLEMENTATION OF UKRAINE'S MIGRATION POLICY IN THE CONTEXT OF THE GLOBALIZATION OF INTERNATIONAL MIGRATION PROCESSES

Ставицька А.В.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки
та управління національним господарством,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Дон О.Д.

старший викладач кафедри економіки
та управління національним господарством,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Найдьонов В.В.

студент факультету економіки,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Stavytska Alla

Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer
Department of Economics and Management, of National Economy,
Oles Honchar Dnipro National University

Don Olga

Senior Lecturer Department of Economics
and Management of National Economy,
Oles Honchar Dnipro National University,

Naydenov Vladislav

Student of the Faculty of Economics,
Oles Honchar Dnipro National University

Статтю присвячено дослідженню особливостей реалізації міграційної політики України в умовах глобалізації міграційних процесів. Узагальнено визначення міграційної політики за різними авторськими думками. Визначено, що міграційна політика спрямована як на планування руху населення, так і на контроль над їх переміщенням. Виявлено, що позитивний потенціал міграції можливо буде використати за рахунок ефективної та адекватної реалізації міграційної політики держави. Досліджено стан міграційних процесів в Україні. Представлено стратегічні цілі та політичні завдання міграційної політики України. Виявлено проблеми реалізації міграційної політики України та чинники, які їх формують. Доведено необхідність удосконалення міграційної політики України. Визначено основні заходи поліпшення міграційної політики України в умовах глобалізації міграційних процесів та актуальні завдання в контексті європейської інтеграції.

Ключові слова: міграційна політика, міграційні процеси, глобалізація, еміграція, імміграція, міжнародно-правове регулювання, трудова міграція, негативні наслідки, міграційні потоки.

Статья посвящена исследованию особенностей реализации миграционной политики Украины в условиях глобализации миграционных процессов. Представлены определения миграционной политики по разным авторским толкованиям. Определено, что миграционная политика направлена как на планирование движения населения, так и на контроль над их перемещением. Выявлено, что положительный потенциал миграции можно будет использовать за счет эффективной и адекватной реализации миграционной политики государства. Исследовано состояние миграционных процессов в Украине. Представлены страте-

гические цели и задачи миграционной политики Украины. Выявлены проблемы реализации миграционной политики Украины и факторы, которые их формируют. Доказана необходимость усовершенствования миграционной политики Украины. Определены основные мероприятия по улучшению миграционной политики Украины в условиях глобализации миграционных процессов и актуальные задачи в контексте европейской интеграции.

Ключевые слова: миграционная политика, миграционные процессы, глобализация, эмиграция, иммиграция, международно-правовое регулирование, трудовая миграция, отрицательные последствия, миграционные потоки.

The article is devoted to the study of peculiarities of implementation of migration policy of Ukraine in the conditions of migration processes globalization. The intensification of migration processes in the context of globalization creates the basis for the active participation of the population. It is no exception that Ukraine is a country of origin, destination and transit of migrants. The large-scale migration flows and related difficulties require Ukraine's active involvement in the implementation of migration policy, which is an urgent task of scientific search and research. In the context of global intensification of migration processes and active participation of the population of Ukraine, the need for effective state regulation in this area is increasing, which is a prerequisite for using the positive potential of migration, minimizing its negative consequences, ensuring the rights and freedoms of migrants. Identification of problems of implementation of migration policy of Ukraine is reduced to the urgent task within the national economy, taking into account aspects of international legal regulation. According to various acting opinions, the essence of Ukraine's migration policy has been investigated. The state of migration processes in Ukraine determines the need to adjust the current tasks and state measures of migration policy. The strategic goals and political objectives of Ukraine's migration policy are determined on the basis of the Strategy of State Migration Policy of Ukraine. The problems of implementation of the migration policy of Ukraine and the factors that shape them have been identified. Ukraine's active participation in world migration processes requires solving the problems of international legal regulation of labor migration, which necessitates its interaction with various subjects of international economic relations, in particular, individual countries and international organizations. The problems of implementation of the migration policy of Ukraine are reduced to the necessity of improving the measures of public administration and monitoring of migration processes, due to the political and socio-economic factors affecting the situation in Ukraine.

Key words: migration policy, migration processes, globalization, emigration, immigration, international legal regulation, labor migration, negative consequences, migration flows.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Активізація світових міграційних процесів в умовах глобалізації створює підґрунтя для активної участі в них населення країн. Не є винятком й Україна, яка одночасно представляється державою походження, призначення та транзиту мігрантів. Різномасштабні міграційні потоки та пов'язані із цим труднощі вимагають активної участі України в реалізації міграційної політики, що стає актуальним завданням наукового пошуку та дослідження.

В умовах глобальної інтенсифікації міграційних процесів та активної участі населення України в таких процесах зростає необхідність ефективного державного регулювання у зазначеній сфері, яке є передумовою використання позитивного потенціалу міграції, мінімізації її негативних наслідків, забезпечення прав і свобод мігрантів. У зв'язку із цим удосконалення міграційної політики повинно бути одним із пріоритетів національної політики в рамках внутрішнього та зовнішнього векторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Дослідженню питань визначення міграційної політики присвятили увагу такі науковці, як О.А. Малиновська, А. Баланда, О.А. Грішнова, О.В. Кисли-

цина. Окремі питання розвитку міжнародних міграційних процесів, зокрема їх з'ясування з погляду теоретичного та прикладного аспектів стали об'єктом досліджень вітчизняних науковців, зокрема: В.А. Вергуна, М.М. Відякіної, А.П. Гайдуцького, А.М. Єріна, С.О. Западнюк, Е.М. Лібанової, І.П. Майданік, О.А. Малиновської, І.П. Ольшевської, О.В. Позняк, А.М. Поручника, І.М. Прибиткової, М.Д. Романюка, Я.М. Столярчук та ін.

Проблемам дослідження міграційної політики, регуляторної коопераційної взаємодії на світовому і регіональних ринках робочої сили присвячено роботи таких авторів, як: П.І. Гайдуцький, Р.О. Заблоцька, В.О. Іонцев, І.П. Майданік, М.Д. Романюк, А.О. Самойленко, Р.Д. Стаканов, М.О. Стасюк, О.І. Ступницький, А.С. Філіпенко, О.І. Шнирков та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У процесі комплексного аналізу міграційної політики України в умовах глобалізації міжнародних міграційних процесів у наукових виданнях та публікаціях не в достатньому обсязі представлена проблематика реалізації міграційної політики України, яка, навпаки, потребує постійної уваги з боку науковців.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті полягає у проведенні аналізу реалізації міграційної політики України

в умовах глобалізації міжнародних міграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Під впливом глобалізації міграційні процеси досить швидко проникають у кожен країну, створюючи наростання обсягів міжнародних переміщень, які для окремих країн стають неорганізованими та небезпечними. У таких умовах міграційна політика держави виступає важливим ефективним елементом управління міграційними потоками та мінімізації негативних явищ, що виникають у міграційних процесах.

За визначенням О.А. Малиновської, міграційна політика є самостійним напрямом державної політики, який тісно пов'язаний з іншими її складниками як внутрішньо-, так і зовнішньополітичного характеру. Автор визначає, що вона є елементом політики народонаселення і водночас одним із засобів проєктування бажаного населення і робочої сили – частиною соціально-економічної політики, інструментом досягнення її цілей. Міграційна політика, з одного боку, спрямована на планування руху населення, а з іншого – виконує функції контролю над ним, є реакцією держави на стихійні переміщення людей [1, с. 68]. Саме тому позитивний потенціал міграції можливо буде використати за рахунок ефективної та адекватної реалізації міграційної політики держави.

А. Баланда стверджує, що міграційна політика України – це комплекс державних і міждержавних заходів, які повинні передбачати щонайменше багатовимірний та різноплановий контроль над переміщенням громадян України, іноземців і осіб без громадянства, особливо в транскордонному просторі [2, с. 5].

О.А. Грішнова міграційну політику розглядає як комплекс заходів, які належать до сфери державного управління і включають процес прийняття рішень, що врегульований правовими нормами, контрольований представницькою владою та спрямований на впорядкування міграційних процесів [3, с. 7].

На думку О.В. Кислицина, міграційна політика – це комплекс розробок і заходів, спрямованих на формування необхідних потоків та необхідної інтенсивності міграції населення [4, с. 34].

На думку Н. Кочергіна, міграційна політика являє собою систему загальноприйнятих на рівні керування ідей і концептуально об'єднаних засобів, за допомогою яких насамперед держава, а також суспільні інститути, дотримуючись визначених принципів, які відповідають конкретно-історичним умовам країни, припускають досягнення цілей, адекватних як цьому, так і наступному етапу розвитку суспільства [5, с. 23].

Узагальнюючи авторські трактування змісту міграційної політики України та її практичного призначення, важлива роль належить її складовим елементам, які відображають системність

та комплексність заходів держави в частині реалізації завдань міграційної політики; правовий, фінансовий та контрольований вплив держави на міграційні процеси в Україні.

Важливою передумовою ефективною реалізації міграційної політики є оцінка міграційних процесів у країні, інтенсивність яких в Україні демонструють показники кількості вибулих та прибулих, що визначають статистичні дані еміграції та імміграції (рис. 1).

За даними Державної служби статистики, в Україні спостерігається негативне сальдо міграції, що є позитивним явищем для нашої держави. Кількість емігрантів на протязі досліджуваного періоду поступово знижується – від 635,4 тис осіб у 2012 р. до 610,7 тис осіб у 2018 р. Упродовж тривалого часу основним мотивом зовнішньої трудової міграції було одержання коштів для подальшого використання їх в Україні. Проте протягом 2014–2018 рр. мотивація зовнішньої трудової міграції була певною мірою розширена, оскільки більше українців цікавить міграція на постійній основі, ніж короткострокова.

Набуття громадянами України права на вільне пересування співпало у часі з глибокими структурними трансформаціями економіки, що супроводжувалися падінням рівня життя та зростанням безробіття. Унаслідок деградації системи безплатної освіти та медицини оплата цих послуг лягла на населення. За відсутності розвинутої системи кредитування особи, які прагнули започаткувати свій бізнес, потребували стартового капіталу, що й стало активним поштовхом до розвитку міграційних процесів в Україні.

Стратегічні цілі та політичні завдання міграційної політики України формуються під впливом таких національних систем і підсистем економіки, як правова система, соціально-культурна система, демографічна та екологічна системи [8].

Україна має низку двосторонніх договорів у сфері трудової міграції, при цьому базовими нормами щодо прав трудових мігрантів є норми Конституції. Система основних органів щодо регулювання національної міграційної політики представлена Міністерством праці України, Міністерством внутрішніх справ України, Міністерством юстиції України, Державною міграційною службою України.

У сучасних умовах глобалізації міжнародних міграційних процесів головною причиною еміграції стає саме дуже низький рівень життя в країні, який нині спостерігається і в Україні. Нинішня національна міграційна політика повинна спрямовуватися саме на підвищення рівня життя населення за рахунок зростання заробітної плати. Схвалена урядом України Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 р. визначає за необхідне створення умов для повернення та реінтеграції укра-

Рис. 1. Стан міграційних процесів в Україні за 2012–2018 рр.

Джерело: складено авторами за [6]

їнських мігрантів в українське суспільство, що є вкрай важливим і необхідним для країни. Також у Стратегії ставиться за пріоритет зниження адміністративних бар'єрів для свободи пересування в Україні; сприяння легальній міграції в Україну, узгодженій із соціальною політикою та економічним розвитком країни; удосконалення прикордонного контролю осіб, адаптованого до змінних міграційних потоків та можливостей інтегрованого управління кордонами; посилення контролю над дотриманням міграційного законодавства всередині країни [7]. Необхідність удосконалення прикордонного контролю осіб, адаптованого до змінних міграційних потоків та можливостей інтегрованого управління кордонами та посилення контролю над дотриманням міграційного законодавства всередині країни займають важливі позиції у даній Стратегії, що забезпечить ефективність реалізації міграційної політики України.

Активна участь України у світових міграційних процесах вимагає вирішення проблем міжнародно-правового регулювання трудової міграції, що спричиняє необхідність її взаємодії з різними суб'єктами міжнародних економічних відносин, зокрема окремими країнами та міжнародними організаціями. Проблеми реалізації міграційної політики України зводяться до необхідності вдосконалення заходів державного управління та моніторингу міграційних процесів, зумовлених політичними та соціально-економічними чинниками, що впливають на ситуацію в Україні. У таких умовах необхідними заходами постають:

- інтеграція України в міжнародний ринок праці, що супроводжується впливом робочої сили з країни;
- поліпшення демографічної та економічної ситуації в Україні;

- підвищення рівня оплати праці в країні;
- створення необхідної пропозиції робочих місць за різними професіями та кваліфікаціями;
- приведення у відповідність законодавчих актів України з питань міграції до світових вимог сьогодення, особливо у сфері захисту іноземців та осіб без громадянства, яким не надано статус біженців в Україні;

– створення необхідного потенціалу кадрового, матеріально-технічного забезпечення державних органів із метою реалізації державної міграційної політики України, інформаційних автоматизованих систем обліку і реєстрації громадян України, а також іноземців та осіб без громадянства, які проживають або тимчасово перебувають на території України на законних підставах.

Комплексність та системність міграційних проблем поки що не знаходить адекватного розуміння в українському суспільстві, а головне – немає адекватної концепції та практичних механізмів її вирішення. Ефективна реалізація міграційної політики України можлива за рахунок створення узагальненого комплексу практичних дій для країни в напрямі мінімізації негативних явищ міграційних процесів, що відбуваються на її території, а звідси наслідки – немає всеосяжної, комплексної державної програми.

Постає актуальним завданням у рамках європейської інтеграції України у короткостроковій перспективі поступове наближення національної міграційної політики, зокрема міграційного законодавства, до стандартів Європейського Союзу. Двостороннє розроблення регіональних і міжрегіональних програм у сфері міграційних процесів та організація їх виконання стануть структурним зрушенням до ефективного керування міграційними процесами з метою підвищення ефективності при-

йнятих державних заходів щодо вироблення єдиного підходу до реалізації державної міграційної політики України.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Реалізація міграційної політики України в умовах глобалізації міжнародних міграційних процесів відбувається на подальшій імплементації як уже діючих міждержавних угод із країнами – потенційними споживачами національної робочої сили, так і надалі базуватиметься на міжнародному праві, що забезпечить політичні та соціальні гарантії працівникам-емігрантам. Кардинальні зміни чинних двосторонніх угод з основними країнами-реципієнтами щодо розширення міграційних квот визначають ступінь їх дієвості й ефективності в регулюванні трудової міграції. Нові угоди повинні й надалі базуватися на принципах юридичної та економічної свободи громадян будь-якої країни і економічної доцільності обміну трудовими ресурсами. Міждержавний обмін робочою силою як важливий елемент

міжнародних економічних відносин повинен відбуватися з мінімальними негативними явищами, на які одразу має реагувати кожна сторона міграційного процесу. Національні заходи міграційної політики України дадуть змогу ефективніше регулювати трудові міграційні процеси, вчасно реагувати та стримувати нелегальну міграцію, зберегти висококваліфікований ресурсний потенціал України, забезпечивши йому надійний соціальний захист. Ефективність реалізації міграційної політики України в перспективні залежатиме від тенденції перебігу трудових міграцій населення країни на національному ринку праці.

Отже, для ефективної реалізації міграційної політики як на державному, так і на міжнародному рівні в Україні має бути сформований дієвий механізм регулювання міграційних процесів, імміграційний контроль з урахуванням вимог національної безпеки і потреб національної економіки у використанні іноземної робочої сили.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ : НІСД, 2018. 472 с.
2. Баланда А. Соціально-економічні фактори зумовленості міжнародної міграції населення. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 3. С. 4–8.
3. Грішнова О.А. Динаміка змін соціально-трудових відносин під впливом глобалізаційних тенденцій. *Регіональна економіка*. 2016. № 1. С. 7–14.
4. Кислиця О.В. Сутність міжнародної економічної міграції та її особливості в умовах глобалізації. *Економічний часопис XXI*. 2017. № 11/12. С. 33–36.
5. Кочергіна Н. Міжнародна міграція робочої сили та її вплив на державну міграційну політику України. *Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. Економіка*. 2017. № 109. С. 23–27.
6. Демографічна та соціальна статистика України. Населення та міграція. Статистична інформація Державної служби статистики України : вебсайт. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 04.11.2019).
7. Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. *Урядовий портал* : вебсайт. URL : <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 04.11.2019).
8. Блюк Н.В. Про міграційну політику в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. *Юридичні науки*. 2016. № 845. С. 20–27. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_845_5 (дата звернення 04.11.2019).

REFERENCES:

1. Migrants' policy: global context and Ukrainian realities: monograph. O.A. Malynovska. [Migration Policy: A Global Context and Ukrainian Realities]. Monograph / O.A. Malynovska. K.: NISD, 2018. 472 p.
2. Balanda A. (2017) Social and economic factors of international migration of population. [Socio-economic factors of international migration of population]. *Zovnishnya torhivlya: ekonomika, finansy, pravo*. Vol. 3, pp. 4-8.
3. Hryshnova O. A. (2016) Dynamics of changes in social and labor relations under the influence of globalization tendencies. [Dynamics of changes in social and labor relations under the influence of globalization tendencies]. *Regionalna ekonomika*. Vol. 1, pp. 7-14.
4. Kyslytsyna O.V. (2017) The essence of international economic migration and its peculiarities in the conditions of globalization. [The essence of international economic migration and its peculiarities in the conditions of globalization]. *Ekonimichnyy chasopys XXI*. Vol. 11/12, pp. 33-36.
5. Kocherhina N. (2017) International labor migration and its influence on the state migration policy of Ukraine. [Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu im. T.H. Shevchenka. Ekonomika. Vol. 109, pp. 23-27.
6. Demographic and social statistics of Ukraine. Population and

migration. Statistics of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (accessed 4 November 2019).

7. Stratehiya derzhavnoyi mihratsiynoyi polityky Ukrayiny na period do 2025 roku. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 12 lyunya 2017 r. № 482-r. Uryadovyy portal. [Strategy of the state migration policy of Ukraine for the period till 2025. Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 12, 2017 No. 482-p. Government portal]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua>. (accessed 4 November 2019).

8. Bl'ok N.V. (2016) Pro mihratsiynu polityku v Ukrayini. [On migration policy in Ukraine]. Visnyk Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnika». Yurydychni nauky. Vol. 845, pp. 20-27. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_845_5. (accessed 4 November 2019).